

Samenvatting Jaarverslag 2010 SPT

Inleiding

Dit is het jaarverslag 2010 van Stichting Pensioenfonds Tandartsen en Tandarts-specialisten (SPT) zoals dat voor u is samengevat. Het volledige jaarverslag vindt u vanaf 1 juli a.s. op onze website.

Het jaar 2010 alsook de eerste maanden van 2011 zijn voor SPT en haar deelnemers in meerdere opzichten turbulent gebleken. Zo vonden de gebeurtenissen die in dit verslag worden beschreven, plaats onder verantwoordelijkheid van het toenmalige bestuur, maar het verslag zelf wordt u aangeboden door ondergetekende, als bewindvoerder van SPT sinds 29 april 2011. Deze wisseling van de wacht is mede een gevolg van een fundamenteel verschil van inzicht tussen de besturen van SPT en de Beroepspensioenvereniging Tandartsen en Tandarts-specialisten (BPVT) over de gewenste aanpassing van de governance, mede naar aanleiding van het intrekken van de verplichtstelling.

Zeer ingrijpend is voorts het besluit om de pensioenen –zowel de uitkeringen als de aanspraken– te korten met 10,1%. De veruit belangrijkste oorzaak vormt de stijging van de levensverwachting, die tot een navenante verhoging van de voorzieningen heeft geleid: eerst op basis van cijfers van het CBS (5%) en vervolgens op basis van een geactualiseerde ‘prognosetafel’ van het Actuarieel Genootschap (nog eens 3,5%). Ten slotte bleek op basis van de ervaring dat hoger opgeleiden –en tandartsen en tandarts-specialisten behoren daar vanzelfsprekend toe– ook nog eens langer leven dan de gemiddelde Nederlander, een extra stelpost van 3% noodzakelijk. Deze cijfers haalden de dekkingsgraad ondanks een positief beleggingsresultaat stevig onderuit. Inclusief de korting van 10,1% is de dekkingsgraad ultimo 2010 van SPT uitgekomen op 99,3% (98,2% ultimo 2009).

Mijn taak in de komende periode zal zijn het fonds weer naar rustiger vaarwater te koersen. In het belang van de deelnemers van SPT zal samen met alle betrokkenen een bestendige governance-structuur voor de toekomst bepaald dienen te worden. Tenslotte zal een goed gekwalificeerd nieuw fondsbestuur benoemd moeten worden om de verantwoordelijkheid voor het besturen van SPT weer over te nemen.

Dr. W.H. van Houwelingen, bewindvoerder SPT

Doelstelling en organisatie

Het doel van SPT is om haar deelnemers en overige aanspraakgerechtigden voorzieningen te bieden bij ouderdom, arbeidsongeschiktheid of overlijden. De regels daarvoor zijn neergelegd in het pensioenreglement. Het bestuur draagt de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van dat reglement en het daarbij behorende pensioen- en vermogensbeheer. Het hele beleid van SPT is neergelegd in een zogenoemde actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN), een soort bedrijfsplan.

Het bestuur bestaat statutair uit vijf leden, onder wie ten minste twee (gepensioneerde) tandartsen en ten minste twee (gepensioneerde) tandarts-specialisten. In 2010 is het bestuur ongewijzigd gebleven; de heer Naber is in het verslagjaar herbenoemd.

De samenstelling per 31 december 2010 was derhalve:

Dr. A.V. van Gool	voorzitter
Drs. H. Donker	vicevoorzitter
Drs. J.A. van Bentum	secretaris
Drs. J.W. van Herwijnen	bestuurslid
Drs. A.G.M. Naber	bestuurslid

Kort na afloop van het verslagjaar hebben zich echter ingrijpende wijzigingen in het bestuur van SPT voltrokken. Op 26 januari 2011 waren de bestuurstermijnen van de heren Van Gool en Van Bentum afgelopen. In de bestuursvergadering van 10 februari 2011 zijn beide heren tot adviseurs van het fondsbestuur benoemd, tot duidelijkheid zou zijn verkregen over de bestuursamenstelling na de Algemene Vergadering van de BPVT op 31 maart 2011. Voorafgaand aan deze vergadering heeft het BPVT-bestuur de drie bestuursleden Donker, Naber en Van Herwijnen ontslagen. Het bestuur van SPT heeft betwist dat dit ontslag voldoet aan de statutair vereiste grondslag. Voor De Nederlandsche Bank (DNB) was de bestuursimpasse aanleiding om de Ondernemingskamer te verzoeken een bewindvoerder aan te stellen. Per 29 april 2011 is hiertoe dr. W.H. van Houwelingen benoemd.

SPT heeft zelf geen personeel in dienst. De bestuursadvisering en administratie is uitbesteed aan AZL, fondsmanager is mw. mr. Th.J. Boeschoten. Als adviserend actuaire treedt op drs. A.H.J. Ringens AAG, eveneens van AZL. Ten aanzien van de financiële aansturing van het fonds en de invulling van het beleggingsbeleid wordt het SPT-bestuur bijgestaan door fiduciair adviseur drs. W.L.M. Schapendonk RB van ING Investment Management en de externe adviseur mr. B. van de Belt.

Als certificerend actuaire –degene die van buitenaf een oordeel geeft over de financiële positie van het fonds– treedt op R.H. Sprenkels AAG van Sprenkels & Verschuren. De controle van de jaarrekening is in handen van accountant drs. R.E.J. Pluymakers RA van Ernst & Young Accountants.

Voor specifieke doeleinden maakt SPT gebruik van de externe adviseurs drs. J. van Eeghen en drs. W. Mak. De laatste is per 1 januari 2011 opgevolgd door drs. J.F. Vergunst, die helaas op 21 maart 2011 is overleden.

Het bestuur wordt in zijn taak bijgestaan door verschillende commissies. Zo is er de Commissie Risicomanagement (CRM), die samen met de fiduciair adviseur en waar nodig de actuariële adviseur de voorbereiding van het financiële beleid voor het bestuur verzorgt. De Commissie Voorlichting en Communicatie (CVC) zet met behulp van een externe communicatiedeskundige de lijnen uit voor een tijdige, duidelijke en begrijpelijke informatievoorziening aan de deelnemers en pensioengerechtigden. En ten slotte is er de Uitbestedingscommissie, die de contractsonderhandelingen voorbereidt en erop toeziet dat de door SPT gecontracteerde uitvoerders werken volgens het door het bestuur geformuleerde uitbestedingsbeleid.

Voorts is op 26 maart 2010 het verantwoordingsorgaan, statutair bestaande uit drie deelnemers van SPT, officieel van start gegaan. Aan dit orgaan dient verantwoording te worden afgelegd over het beleid en de wijze waarop het is gevoerd, alsmede over de naleving van de "Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur". Voorzitter van het verantwoordingsorgaan is drs. E.R. Brink, lid is drs. J. de Jonge. Voor het derde lid bestaat een vacature.

Deelnemers

In het verslagjaar hebben zich de volgende wijzigingen voorgedaan in het deelnemersbestand.

	deel- nemers	pensioen- gerechtigden	totaal
Stand per 31 december 2009	4.897	2.727	7.624
mutaties door:			
– ingang pensioen	-176	232	56
– overlijden	-9	-84	-93
– afkoop	0	-8	-8
– andere oorzaken	0	-14	-14
stand per 31 december 2010	4.712	2.853	7.565

Verplichtstelling

Sinds 1 januari 1997 kunnen geen nieuwe pensioenaanspraken worden opgebouwd en dus ook geen bijdragen meer worden gestort. Hiermee heeft de verplichtstelling, de verplichte deelneming aan de pensioenregeling voor tandartsen en tandarts-specialisten met ziekenfonds- en AWBZ-patiënten, geen materiële werking meer. In de loop van 2009 is duidelijk geworden dat de beroepsorganisaties NMT en ANT geen verplichtstelling voor de volledige beroepsgroep wensen, alsook dat SPT daarvoor niet het geschikte vehikel zou zijn. Vervolgens heeft de minister van SZW de verplichtstelling van SPT met ingang van 4 augustus 2010 ambtshalve ingetrokken.

Governance

Het SPT-bestuur heeft in 2009 een visitatiecommissie met externe onafhankelijke deskundigen ingesteld, die begin 2010 haar rapport heeft uitgebracht. In het verslagjaar heeft het bestuur gevolg gegeven aan een aantal aanbevelingen zoals verbetering van de governance met betrekking tot het vermogensbeheer.

In het verslagjaar heeft het verantwoordingsorgaan ten aanzien van het boekjaar 2009 een oordeel gegeven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het interne toezicht.

SPT heeft een gedragscode vastgesteld. Een externe compliance-officer houdt toezicht op de naleving van die gedragscode en toetst de jaarlijks door alle leden van het bestuur en de CRM af te leggen verklaring. Deze verklaring beschouwt het bestuur als een goed middel om alle betrokkenen te herinneren aan hun verantwoordelijkheden terzake.

Het bestuur bespreekt jaarlijks zijn eigen functioneren en dat van de commissies. Begin 2011 heeft deze evaluatie met betrekking tot het verslagjaar onder leiding van een externe deskundige plaatsgevonden.

In november 2010 heeft het bestuur een tweetal studiedagen belegd, met als onderwerpen mogelijke alternatieven in geval van overdracht van het fonds, de invulling van het risicobeheer en het vermogensbeheer en mogelijke gevolgen van het pensioenakkoord (flexibele reële pensioencontracten) voor SPT.

SPT beschikt over een deskundigheidsplan dat uitgaat van het Plan van Aanpak Deskundigheidsbevordering van de pensioenkoepels, waaruit blijkt dat het bestuur als collectief over de (wettelijk) vereiste deskundigheid beschikt. Naar aanleiding van de Beleidsregel deskundigheid 2011 stond een actualisering van dit deskundigheidsplan op de rol. Begin 2011 besloot het bestuur hier echter nog even mee te wachten, omdat op dat moment onduidelijkheid bestond over de toekomstige bestuursamenstelling en omdat de Pensioenfederatie nog een plan van aanpak bij deze beleidsregel had aangekondigd.

In 2010 is, aanvankelijk in overleg met het bestuur van de BPVT, een governancewijziging voorbereid, mede naar aanleiding van de door het ministerie van SZW aangekondigde intrekking van de verplichtstelling van SPT. Er lagen verschillende modellen voor, die op de Algemene Vergadering van de BPVT van 24 juni 2010 zijn toegelicht. De Algemene Vergadering vroeg hierbij aandacht voor maximering van het evenwicht tussen deelnemers en SPT-bestuur, alsook voor een efficiënte en duidelijke structuur. Met inachtneming van de door deze Algemene Vergadering aangegeven richting heeft het SPT-bestuur opdracht gegeven voor het verder uitwerken van het zogenoemde model 4a. De op basis hiervan door het bestuur van SPT voorgestelde statutenwijziging is geagendeerd en behandeld op de Algemene Vergadering van 31 maart 2011. In de maanden voorafgaand aan deze bijeenkomst ontstond evenwel een fundamenteel verschil van inzicht tussen de besturen van SPT en BPVT over de gewenste aanpassing en invulling van de governance. In de loop van 2011 vindt hierover nader overleg plaats tussen betrokken partijen en de bewindvoerder.

Pensioenen

De lage rentestand baarde alle pensioenfondsen grote zorgen. Hoe lager de rente, des te meer ze in kas moeten hebben om aan hun huidige en toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen. In 2010 zakte de rente zelfs naar het laagste niveau in decennia. Van diverse zijden werd aangedrongen op vervanging van de huidige rentetermijnstructuur, die is gebaseerd op de zogenoemde zero-coupon-swapcurve. Toezichthouder DNB hield echter voet bij stuk; in haar ogen bleef deze swapcurve de beste rekengrootheid. De discussie over de rekenrente zal ongetwijfeld opnieuw opblazen in het kader van de voorgenomen herziening van het pensioenstelsel.

Op 30 augustus 2010 publiceerde het Actuarieel Genootschap (AG) de Prognosetafel 2010-2060. Daaruit bleek een veel hogere levensverwachting dan was aangenomen, met alle gevolgen van dien voor de pensioenverplichtingen. Eerder had het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) ook al een extra stijging van de levensverwachting gemeld, op grond waarvan de pensioenfondsen hun verplichtingen al deels hadden moeten bijstellen. De nieuwe Prognosetafel van het AG deed daar nog een schepje bovenop. Voor de vele pensioenfondsen die in een herstelsituatie verkeerden en ook al werden geconfronteerd met lagere renteniveaus, kwam dit alles bepaald niet op een gunstig moment.

Eind 2010 hebben de toezichthouders DNB en AFM (Autoriteit Financiële Markten) de 'Beleidsregel deskundigheid' vastgesteld. Volgens hen bestaat deskundigheid uit kennis, vaardigheden en professioneel gedrag, hetgeen onder meer blijkt uit de opleiding, werkervaring en competenties van de fondsbestuurders, alsmede de toepassing daarvan in de praktijk. De toetsing van de deskundigheid moet onderdeel zijn van de jaarlijkse zelfevaluatie.

Van pensioenuitvoerders wordt steeds meer verlangd in het kader van de informatieverstrekking aan en communicatie met hun doelgroepen. De AFM ziet daar steeds scherper op toe. Zo heeft ze geconstateerd dat de Uniforme Pensioenoverzichten (UPO's) die sinds 2008 moeten worden verstrekt, onvoldoende duidelijk en begrijpelijk zijn. SPT heeft niet een dergelijk signaal van AFM ontvangen.

In 2011 moest ook het Pensioenregister operationeel zijn. Dit register geeft iedereen een volledig overzicht van zijn pensioenrechten en het te bereiken pensioen, inclusief de AOW. In het boekjaar zijn de noodzakelijke voorbereidingen getroffen om ook SPT tijdig op het register te kunnen aansluiten. Deze aansluiting is in november 2010 gerealiseerd. De gegevens in het register zijn gebaseerd op de informatie in de UPO's ultimo 2009.

De financiële positie van SPT

Het totaal belegd vermogen nam in het verslagjaar toe met € 44,8 miljoen tot € 1,41 miljard (ultimo 2009: € 1,37 miljard) als gevolg van het saldo van het resultaat op de beleggingen en de gedane pensioenbetalingen. Het aandelenrendement kwam uit op 16,4%, aanzienlijk lager dan de benchmark van 19,5%. Deels valt dit toe te schrijven aan het feit dat de beleggingsmanagers een andere benchmark kregen toegewezen dan voor het pensioenfonds geldt, en deels was het te wijten aan een teleurstellend resultaat van een van de managers. Bij de vastrentende waarden bedroeg het rendement 2,9%, en dat was juist flink meer dan de gehanteerde benchmark van 1,0%. Per saldo leverde de totale beleggingsportefeuille een rendement op van 10,2%. Het afdekken van het rente-, valuta- en een deel van het aandelenrisico leverde evenwel een negatieve bijdrage van 3,1% aan het resultaat. Afdekkingsstrategieën leveren per definitie compenserende effecten op met de op de beleggingen gerealiseerde rendementen. Het gemiddelde rendement op basis van total return kwam zodoende uit op 7,1% (2009: 5,6%).

Samengevat:

rendement beleggingen	10,2%
bijdrage risico overlay	-3,1%
	7,1%
totaal rendement	7,1%

Naar aanleiding van een vernieuwde ALM-studie heeft SPT besloten om het risicobeleid rond de beleggingen met ingang van 2011 enigszins aan te passen. SPT verzekert zich bij aandelen alleen nog tegen zeer aanzienlijke koersdalingen. Met betrekking tot het renterisico geldt dat bij een rendement onder 4% alleen sterke rentedalingen worden afgedekt: Beide maatregelen maken dat SPT sterker kan profiteren van oplopende aandelenmarkten, respectievelijk een oplopende rente.

De voorziening pensioenverplichtingen van SPT is vanaf het derde kwartaal van 2010 gebaseerd op de Prognosetafel 2010-2060 van het Actuarieel Genootschap. Volgens de certificerende actuaire is deze nieuwe prognosetafel echter nog niet prudent genoeg. Onderzoek heeft namelijk uitgewezen dat hoger opgeleiden in doorsnee nog langer leven dan het landelijk gemiddelde. En omdat dit ook geldt voor de deelnemers van SPT, is besloten om voor 2010 een stelpost van 3% op te nemen. In 2011 zal vervolgens onderzoek worden gedaan naar een voor SPT passende methodiek voor ervaringssterfte voor hoger opgeleiden.

Bij de vaststelling van de voorziening dient uiteraard rekening te worden gehouden met de meest recente inzichten over de levensverwachting. Eerdergenoemd cijfermateriaal van het CBS noopte SPT al per ultimo 2009 tot een opslag van 5% op de pensioenverplichtingen. Die opslag tastte uiteraard de dekkingsgraad aan. En nadat het Actuarieel Genootschap in de loop van 2010 een nieuwe prognosetafel had gepubliceerd, moest er nog eens 3,5% bij, met als gevolg dat de dekkingsgraad ultimo 2010 niet verder zou reiken dan 92,1%. Omdat hierdoor een realistisch herstel niet langer mogelijk zou zijn binnen de daarvoor geldende termijnen, heeft het bestuur van SPT besloten tot het korten van de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen met 10,1%. Na toepassing van deze korting alsook de later vastgestelde stelpost van 3% vanwege langer leven door hoger opgeleiden, komt de ultimo 2010 vastgestelde voorziening pensioenverplichtingen op € 1,4 miljard, terwijl de reserves € 10,4 miljoen negatief bedragen. Dit resulteert in een dekkingsgraad van 99,3%. De voor de korte termijn vereiste minimale dekkingsgraad bedraagt 104% en die voor de lange termijn 113,6%. Omdat de feitelijke dekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, is er nog steeds sprake van een situatie van onderdekking. De consequenties hiervan voor het herstelplan worden hierna nog besproken.

Met genoemde korting, die overigens per 1 juli 2011 wordt geëffectueerd wat betreft de pensioenrechten van de deelnemers, verdeelt SPT de lasten van de gestegen levensverwachting op een evenwichtige manier. Niet alleen de lopende pensioenuitkeringen worden dan gekort, maar in gelijke mate ook de opgebouwde pensioenrechten van deelnemers van wie het pensioen nog niet is ingegaan.

Herstelplan

Op 23 december 2008 heeft SPT een herstelplan bij DNB ingediend. Voorjaar 2009 gaf DNB evenwel herziene richtlijnen af, waarna SPT besloot om daarvan gebruik te maken en het herstelplan aan te passen. Op 18 mei 2009 is vervolgens het definitieve herstelplan ingediend, waarmee DNB per brief van 16 juli 2009 heeft ingestemd. Aanvankelijk was in het herstelplan aangetoond dat herstel tot het minimaal vereist eigen vermogen binnen de wettelijk gestelde termijn van 5 jaar mogelijk zou zijn. De gestegen levensverwachting haalde echter een forse streep door de rekening.

SPT heeft mede om die reden in 2010 een nieuwe ALM-studie laten uitvoeren, waarbij een heroverweging van de strategische beleggingsmix heeft plaatsgevonden. Op basis van deze studie heeft SPT besloten tot eerdergenoemde korting van 10,1%. Daarbij zijn de volgende (belangen)afwegingen gemaakt:

- de onvoorziene verzwarening van de sterftegrondslagen kan niet uitsluitend ten laste van toekomstige gepensioneerden komen. Het blijven uitkeren van 100%-pensioenen aan de huidige gepensioneerden is niet in overeenstemming met een evenwichtige belangenbehartiging;
- de verbetering in de levensverwachting leidt juist bij het oudere deel van de populatie tot relatief grote verzwareningen;
- de afgelopen jaren heeft SPT een zodanig toeslagbeleid gevoerd dat bij een relatief lage dekkingsgraad toch een toeslag werd verleend;
- gekozen is voor een korting van 10,1% omdat de gestegen levensverwachting een valide onderbouwing vormt en er meer herstelkracht wordt gecreëerd met meer kans op toekomstige toeslagverlening.

Tevens heeft een heroverweging van de strategische beleggingsmix plaatsgevonden.

In februari 2011 heeft de jaarlijkse evaluatie van het herstelplan plaatsgevonden. Dit dient te gebeuren zolang SPT niet 'uit herstel' is. En dat is pas het geval als de dekkingsgraad drie achtereenvolgende kwartaaleinden hoger is dan het vereist vermogen. Met de kortingsmaatregel meegerekend bedroeg de dekkingsgraad ultimo 2010 zoals gezegd 99,3%. Daarmee loopt SPT achter op het herstelplan, waarin een dekkingsgraad van 102,6% werd verwacht. Niettemin blijft een herstel naar het vereiste niveau binnen de voorgeschreven periode mogelijk.

Het bestuur heeft in december 2009 het voor SPT van toepassing zijnde toeslagenlabel vastgesteld. Dit label is opgenomen in het UPO dat in 2010 is verzonden. Begin 2011 heeft de AFM aangegeven het toeslagenlabel onvoldoende effectief te vinden en gepleit voor afschaffing. Het gebruik van het label is nu echter nog wettelijk verplicht. Naar verwachting wordt in de loop van 2011 besloten wat ermee gaat gebeuren.

Gegeven het kortingsbesluit is er in het verslagjaar vanzelfsprekend geen toeslag toegekend. Ook gedurende de kortetermijnherstelperiode is er naar verwachting weinig ruimte voor toeslagen. Daarnaast valt niet uit te sluiten dat opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen nogmaals moeten worden gekort als de economie opnieuw in een dip belandt. De termijn voor het opheffen van het reservetekort –het langetermijnherstel– is vijftien jaar. In deze termijn is er eveneens slechts beperkt ruimte voor volledige toeslagverlening, terwijl ook enige korting van de pensioenen en aanspraken niet geheel valt uit te sluiten.

Pensioenreglement

Per 1 februari 2011 is de mogelijkheid van een hoog-laagpensioen in het pensioenreglement opgenomen. Deelnemers kunnen hiermee in de eerste jaren na pensionering de directe gevolgen van de korting opvangen. Al met al kent de pensioenregeling thans de volgende keuzemogelijkheden:

- een ingangsdatum van het ouderdompensioen na de reguliere pensioenleeftijd van 65 jaar (met verhoging van dat pensioen), maar nooit later dan op 70 jaar;
- een ouderdompensioen dat een of meer, maar ten hoogste vijf jaar vóór de 65-jarige leeftijd ingaat (met verlaging van dat pensioen);
- het gedeeltelijk laten ingaan van het ouderdompensioen;
- verhoging van het ouderdompensioen na de ingangsdatum, zolang beide partners nog in leven zijn (met verlaging van dat pensioen na het overlijden van de partner);
- uitruil van ouderdompensioen voor een hoger partnerpensioen, voorafgaand aan de pensioendatum. Ook het omgekeerde is mogelijk, namelijk uitruil van partnerpensioen voor een hoger ouderdompensioen;
- een hoger pensioen in de verhouding van 100 : 75 voor de periode van 65 tot 70 jaar. Dit is niet mogelijk bij deeltijdspensionering of bij vervroeging of uitstel van de pensioeningangsdatum.

Communicatiebeleid

SPT beschikt over een communicatieplan, waarin de hoofdlijnen van het voorlichtingsbeleid zijn beschreven en waarin wordt aangegeven op welke wijze het fonds aan alle (wettelijke) communicatieverplichtingen voldoet. Ingrijpende wijzigingen van het communicatieplan worden voor advies aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd.

In het verslagjaar heeft het fonds onder meer de volgende communicatieactiviteiten uitgevoerd:

- in juni is aan de deelnemers van SPT een Nieuwsbrief verzonden;
- een verkorte versie van het jaarverslag 2009 is aan alle deelnemers verstuurd; zowel de verkorte als de volledige versie is op de website geplaatst;
- in februari 2010 is het UPO 2010 aan de slapers, in juni 2010 aan de arbeidsongeschikten en in september 2010 aan de pensioengerechtigden verzonden;
- per kwartaal is de actuele dekkingsgraad van SPT op de website gepubliceerd;
- aan alle deelnemers zijn twee brieven over de kortingsmaatregel gestuurd;
- in november 2010 is een voorlichtingsavond over de kortingsmaatregel gehouden;
- doorlopend zijn via de helpdesk vragen van deelnemers beantwoord;
- diverse nieuwsberichten zijn op de website geplaatst.

De website van SPT wordt gedurende het jaar actueel gehouden. Gekozen is voor een doelgroepgerichte indeling. In 2011 zullen de kosten voor het verzenden van de informatie aan de deelnemers zo veel mogelijk worden teruggebracht door de informatie via de website aan te bieden. De deelnemers zullen per brief worden geattendeerd op de beschikbaarheid van de informatie. Ook zullen de mogelijkheden voor een digitale Nieuwsbrief nader worden onderzocht.

Klachten- en geschillenregeling

In het verslagjaar is de klachten- en geschillenprocedure ter advisering aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd. Met inachtneming van diens advies is de procedure door het bestuur vastgesteld en als bijlage bij het pensioenreglement opgenomen.

Balans per 31 december

(na resultaatverdeling; in duizenden euro)

Activa	2010	2009
Beleggingen voor risico pensioenfonds		
Zakelijke waarden	563.675	475.880
Vastrentende waarden	733.842	792.930
Derivaten	93.523	88.117
	1.391.040	1.356.927
Vorderingen en overlopende activa	16.513	13.504
Liquide middelen	18.535	12.706
	1.426.088	1.383.137
Passiva	2010	2009
Stichtingskapitaal en reserves		
Algemene reserve	-10.388	-24.666
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	1.421.568	1.390.685
Kortlopende schulden en overlopende passiva	14.908	17.118
	1.426.088	1.383.137

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2010	2009
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten	38.816	35.656
Indirecte beleggingsopbrengsten	57.783	36.566
Kosten van vermogensbeheer	-4.045	-4.073
	92.554	68.149
Pensioenuitkeringen	-45.273	-42.319
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Indexering en overige toeslagen	156.766	6
Rentetoevoeging	-18.398	-33.951
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	45.354	42.324
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	1.360	1.269
Wijzigen marktrente	-119.612	27.869
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-2.960	-2.608
Wijzigen grondslagen	-93.393	-66.223
	-30.883	-31.314
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-2.120	-1.498
Overige baten en lasten	0	-1
Saldo van baten en lasten	14.278	-6.983
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	14.278	-6.983